

O HAR BAT EUSKARA, L.R.U. eta EUSKAL LEGISLAZIOAZ

Goio Monreal

Nazionalitateetako hizkuntzei buruzko aipamen edo erreferentzien bila LRU projektua irakur dezana, etsita geratuko da. Arrazoi-azalpenak ez du inolako alusiorik egiten, eta isiltasun bera nabari da textu artikulatuan. Badago lotura-puntu bat aurki dakioken paragrafo bat: Unibertsitatearen funtzioak zehazterakoan, Unibertsitateari dagokiola dio 1.2^o.C. artikulua «Nazioaren eta Komunitate Autonomoen garapen *Kultural*, sozial eta ekonomikoari euskarri zientifiko eta tekniko» eskaintzea. Utz dezagun «nazio (=estatu)/Komunitate Autonomo» kontrajarren kontzeptuala, askori oker kontzeptual hutsa gertatzean ez bazaigu ere. Hizkuntzaren eta kulturaren arteko erlazio ezagunean oinarrituriko aipamen explizitoen bila hasirik, eta aipatua bezalako artikulua hain pobre batek eman dezakeena ahal adina behartuz, nazionalitateetako hizkuntza nahiz hizkuntzak LRUn sarrerazteko ateskatzat hartu nahiko genuke hura.

Lehenengo eta behin, eskandalagarria dirudi Legeko isiltasunak.

Arazoa, jarrera horren explikazioa aurkitzean datza. Lehenik burutzen dena da, ez ote den isiltasun hori bizi dugun garairean adierazgarrietako bat, eta esanahitsua gainera. Autonomi inboluzioaren aldiaren agerpen berri bat, Estatuko hizkuntza ofizialaz besteei buruzkoetan botere ezarriari gero eta inkomodoago gertatzen zaizkion erreferentziak isiltzean datzana. Espainolismo kultural eta politikoaren berpizte-unetan bizi gara: diogun bidenabar zeinen atsegin zaion gaurregungo klase gidariari atzerrian, European eta Amerikan, «gazte nazionalisten» gobernu deitzen zaiola oraingoari entzutea. Lehen explikazio honen arabera, Gobernuak isildu egin nahi du goi-mailako irakaskuntzaren Lege organikoan Estatuaren izaera nazioaskodunaren aitortpena. Sistema kultural anizkor batetan Unibertsitateari dagokion egitekoa ahaztea, berariazkoa litzateke. Gobernuak, hautapen hau egitean, bere usteekin leial jokatzeko du eta,

une berean, eskuineko oposizio batek aurkez diezaizkiokeen eraso eta emendamenduei ihes egiten die, honek, jakina, errezelo are handiagoak bait ditu Estatuaren eta kulturaren kontzeptzio unitario-tik irteten den orori buruz.

Bigarren explikazio-modua teknikoa izango litzateke, tekniko-legala edo dena delakoa gisako zerbait. Printzipio-deklarazio gogai-karriak egiteko gogo-faltaz gainera, Gobernuak aduzi dezake ez dela hertsiki beharrezkoa hizkuntzaren unibertsitateango arazoa arautzea, problema hori argitzeko beste lege-tresnarik badagoenez, LRU ez litzateke hizkuntzaz arduratuko, beste arazo garrantzitsuak ukitzen ez dituen era berean.

Egia da hizkuntzaren gaiaz diharduen beste araurik badagoena, Estatuaren eta Komunitate Autonomoen mailan. Baina, une berean, bete beharreko hutsuneak daudela ere baieztatu daiteke. Ez da nahikoa oraindik praxi hedatu bat falta dela esatea, eta ez dela hastapen-egoera eta lehen urratsak garaitu-ala sortuko diren arazoak aurrikusteko eta aurreratzeko gai den ausnarketarik egin. Hori da legegileari dagokion eginkizuna. Nekez egiazta daiteke, horregatik, isiltasunak eta omisioek zentzu funtzionala dutenik.

Gaur-gaurkoz, eta LRUren isiltasunaren aurrean, beste lege-tresnetara jo beste erremediorik ez dago. 1983ko maiatzaren 19an, Santiago de Compostelako Ekonomi eta Enpresa-Zientzien Fakultatean izan den nazionalitateetako hizkuntzei buruzko mintzaldi batetan, Jose Manuel Castells Artetxe administratibistak (UPV/EHUko irakaslea berau Donostiako Zuzenbide-Fakultatean) txosten bat aurkeztu zuen euskarari buruzko normatibaren egoeraren ikuspegi orokorra eskainiz. Gai honetaz arduratu da E. Cobreros Mendazona ere (UPV/EHUko Zuzenbide-Fakultateko Administrazio-Zuzenbideko irakaslea halaber), «Sobre las normas de la Comunidad Autónoma respecto a la política lingüística» lanean (ik. *Herri-Arduralaritzako Euskal Aldizkaria / Revista Vasca de Administración Pública*, 5. zb., 1983, Urtarrila-Apirila, 257-262 or.). Azterketa honetan hiru arau deskribatzen —eta inoiz balioztatzen— dira: Eusko Legebiltzarraren 1982ko azaroaren 24ko *Ley básica de normalización del uso del euskara / Euskararen Erabilpena Arauzkotzeko Oinarrizko Legea* (EHAA, XII-16), Eusko Gobernuaren 1982-I-11ko *Euskararen Aholku Batzordea*-ren sorrera dekretua (EHAA, II-2) eta Lehendakariaren 1983-I-17ko dekretua *Hizkuntza Jaurpidetzarako Idazkaritza* (EHAA, II-2).

Laburtuz, eta aipatu irakaslearen txostenaren arabera, hau litzateke euskararen egoera juridikoa goi-mailako irakaskuntzan: Kelsen-en piramide juridikoaren eskemari jarraituz, gailurrean Konsti-

tuzioaren 3. art. daukagu, gaztelania pribilegiatu ondoren, Komunitateetako Estatutuek bere hizkuntzak ere ofizial deklaratzeko aukera eskaintzen duena. Bigarren mailan, Autonomi Estatutuak egongo lirateke. Gernikako Estatutuak, bere 6. artikuluan, «Euskal Herriko hizkuntza propio» deklaratu du euskara —kontsentsu agian ezinitzurizkoaren terminoa hau, hizkuntza nazional izendapena saihestu zuena.

Euskararen eta gaztelaniaren erabilerak bermatzen ditu Estatutuak, eta horien ezaguera segurtatzeko neurri eta helpide beharrezkoak eratuko direla deklaratu. Ez da hemengo kontua arau autonomikoan dauden hizkuntzari buruzko beste erabakiak aipatzea, hala nola Euskaltzaindia hizkuntz gaietan aholku-erakunde ofizializat hartzea, Gorteei Frantziarekiko tratatuak eskatzeko posibilitatea Ipar Euskadirekin kultur erlazioak finkatzeko, etab. Bigarren maila honetan bertan eta Ekialdeko Euskal Herriari, Nafarroari, dagokionez, Foru-Hobekuntzaren/Amejoramiento Foral-aren 9. artikulua dago: euskara, euskalduntzat jo daitezen lurraldeetako hizkuntza ofizial deklaratzean, erabakitzen du hizkuntz erregimen bat Castells-ek zalantzarik ere ez bait du egin «indio-erretserbako erregimen» izendatzeko.

Autonomi Estatututik, hirugarren mailara goaz; hots, hizkuntzaren Unibertsitateango egoera juridikoaz mintzo garenean aurkitzen garen mailara. 82-XII-24ko Eusko Legebiltzarraren aipatu legez ari gara: *Euskararen Erabilpena arauzkotzeko Oinarrizko Legeak*, oinarrizko hizkuntz eskubideen artean, «ikasketak bi hizkuntza ofiziale-tan egiteko eskubidea» aitortzen die (5.2º b) Komunitate Autonomoko biztanleei eta II. Tit., II. Kapituluko bost artikulua —15.etik 21.erakoak— «Euskararen irakaskuntzango erabilpena»ri eskaintzen dizkio. Noski, II. Kapitulua alkantzu orokorra du, bereziki 15. artikuluko deklarazio borobilak: «ikasle guztiei, hezkuntza-maila berezitan, irakaskuntza euskaraz eta gaztelaniaz hartzeko eskubidea aitortzen zaie». Hala ere, artikulatuan dagoen ardura funtsezkoa, hizkuntzaren presentzia eta beharrezkotasuna Unibertsitateaz beheko heziketa-mailan (16. art.) legalki segurtatzekoa da, irakaskuntza behartuko ikasketak burutzean (17. art.) euskararen ezaguera praktikoa nahikoa lor dadin. Unibertsitate-erakunde bati —Magisterioko Unibertsitate-ikasketei, zehazki (19. art.)— egiten zaien aipamen zuzen bakarrak hizkuntz emaitzak segurtatu nahi ditu OHOn; baina helburu bereko xedapenik ez dago BBB eta UBiko irakasle lizentziatua hornitzen dituzten Fakultateentzat.

Legeak egindakotzat ematen du, normaltasuna lortzean, lehen

eta bigarren mailako ikasketak Komunitate Autonomoan jarraitu dituen edozein ikaslek bi hizkuntzak ezagutzen dituela dagozkion frogen bitartez adierazteko moduan izan beharko duela eta, ondorioz, unibertsitate-ikasketak euskaraz nahiz gaztelaniaz jarraitzeko gai izango dela. Propioki, euskal Autonomi Estatutuko deklarazioak zehazten dituen legean ere ez dago erregulazio espezifikorik hizkuntz eskubideen baliapenaz Unibertsitatean. Seguru asko, goiztarizat jo zen arazoa; edo, agian, astunegiak ziren problemak lehentasun kronologikoa ematen zaien heziketa-mailen erregulazioa kontsentsuatzeko.

Nabaria da hizkuntzaren arazoa, UPV/EHUko irakaskuntzan, lege-erregulapen baten beharrean dagoen problema dela. Euskararen irakaskuntzak badu leku franko Magisterio-Eskoletan. Bestalde, legearen erabateko aplikazioa lortu arte, ikasle-irakasleek euskarazko eskolen unibertsitate-eskaintza eskatuko dute, trantsizio-egoera luzea bizi beharko dugularik.

Unibertsitateak, beraz, euskararen berreskurapenaren objektibo sozial orokorrekina loturiko hizkuntz politika unibertsitaria definitu beharra dauka, eta, helpide bezala, arau-marko bat eratu beharra. Konstituzionalistei eta administratibistei —aginte publikoei, azken finean— dagokie erabakitzea Unibertsitateak, bere autonomiaz eta aitortzen zaion autogobernu-ahalmenez baliatuz, bere hizkuntz estatua definitzeko fakultaterik baduen ala Eusko Legebiltzarren lege —transferentziaren ondoko— baten zain egon behar duen.

Euskaratzailea: **Jose Antonio Aduriz**

G.M.